

[Basel], [vor 1. März 1550]

An Johann Jakob Fugger

Druck: Demosthenes, Basel 1550, IV, fol. α2r-α3v; Demosthenes, Basel 1572, V, S. 3f.

AD NOBILEM VIRVM IOANNEM

Iacobum Fuggerum Kirchbergae et Vueissenhorni dominum, ingenio,
 doctrina, uirtute ornatissimum, Hieronymi Vuolfij
 in Vlpianum Praefatio.

Offero nunc, Ioannes Iacobe Fuggere, uir ornatissime, alteram promissi laboris partem Excellentiae tuae, Vlpiani rhetoris X et VIII orationum Demosthenis enarrationem, citius etiam quam sum pollicitus: opus minus fortasse lectu iucundum, sed studiosis adolescentibus, ut mihi persuadeo, non inutile futurum. Quae etiam causa fuit, ut molestissimum laborem hunc capere non sim grauatus, et summum deuorare taedium: quod quantum fuerit, ij demum intelligent, qui mendas graeci codicis, in singulis ferè paginis infinitas, obseruabunt. Ad haec ipsa commentariorum natura est talis, ut modica uoluptatis illecebra labore et defatigationem leuent interpretis, tametsi emendatissimi essent: et ut lectorem requirant, difficultatibus aliquib[us] intelligendi ipsius autoris conflictantem. Quae res una ferè facit, ut quae per se utilia sunt, non modò citra fastidium, sed magna etiam cum auiditate legantur. Etsi autem non dubito, esse plurima tum grammatica, tum oratoria, quae studiosus lector explicari sibi diligentius et copiosius, atque etiam dilucidius optet, non tamen abijciendi uidentur ij libri, qui, cum multa utilia contineant, quaedam etiam superuacanea admiscent, quaedam necessaria praetereunt. De quib[us] incommodis ago quoque in omni commentariorum genere mecum saepissimè queror: et tamen cum cogito, si mihi in eodem argumento uersandum esset, me quoque praestitum, fortasse non quod uellem, sed quod possem: ueniam do, et boni consulo ea quibus illi tradere meliora non potuerunt. Quanquam in hoc nostro enarratore iniuria temporum, et quorundam temeritas, qui in alienis libris uel mutilandis, uel augendis, uel ex diuersorum scriptis, uarijs quasi centonibus sarciendis, omnem licentiam sibi fumunt, maximam sustinere culpae partem uidetur. Sed in hoc, suo quisque iudicio fruatur. Me quidem Vlpianum legisse non poenituit, propter et historias nonnullas indicatas, et uocabula exposita, et artificium multis in locis eruditè, nisi fallor, explicatum. In conuertendo quidem magnos labores, et non paruas molestias cum ceperim, nescio tamen an fecerim operaeprecium, non quòd ipsos commentarios aspernandos ducam (de quibus quid sentiam, exposui) sed quòd in ijs tanta est difficultas interpreti, ut superari nulla ratione posse uideatur. Primùm enim exemplar ita deprauatum est, tum confusione distinctionum, et uerbis Demosthenis ab Vlpiani explicatione nulla nota aut interuallo separatis: tum aut immutatis, aut additis, aut repetitis, aut omissis uocabulis, interdum etiam totis sententijs, ut affirmare non dubitem, me nullum uel in graeca uel latina lingua codicem uidisse peius tractatum. Deinde ἔξηγήσεις, quas enarrationes interpretari licet, uidentur orationem requirere perpetuam, cuius hic alicubi uestigia quaedam apparent: ut existimem, ubi uerba Demosthenis seorsim ponuntur, ibi ab aliquo librorum corruptore, et importunè studio breuitatis, Vlpiani uerba complura esse refecta, ut scholiorum faciem, non ἔξηγήσεων paeferant, atque assuta aliena. In connectendis quidem aliorum uerbis magna est Graecorum felicitas, praeter caetera uel in his duabus particulis τὸ et δὲ, quibus ceu Delphico gladio utuntur: cum eadem latino sermone sine longis et molestis ambagibus explicari nulla ratione possint. Huc accedit uocabulorum maxima et copia et uarietas, et longè alia quām Latinorum ratio: cuius generis sunt, ut è multis pauca delibem, κεφάλαιον, τὰ ἀπ' ἀρχῆς ὅχρι τέλους, σημεῖα, εἰκότα, τεκμήρια, ἀντιπίπτον,

ἀντίθεσις, ἀνθυποφορὰ, σύγκρισις, ἀντεξέτασις, παράθεσις, ἀντιπαράστασις, ἔνστασις, ἀντίστασις, κατάστασις, προκατάστασις, ἔκφρασις, διασκευὴ, διατύπωσις, ἀποσιώπησις, ὑποσιώπησις, ἀναίρεσις, ἀπόστασις, ἀνατροπὴ, περιτροπὴ, πηλικότης, ποσότης, μέγεθος, εῖσοδος, εἰσβολὴ, εἰσαγωγὴ, προκατασκευὴ, προθεραπεία, προδιόρθωσις, συνδρομὴ, περιδρομὴ, συγχώρησις, σύστασις, ἐπιχείρημα, ἀπόδειξις, ἐλεγχος, ἐνθύμημα, νόημα, ἔννοια, et alia complura. nec enim omnia recensere institui. Iam quid facias in illis adiectiuis, ἡθικὸν, παθητικὸν, πραγματικὸν, προκαταστατικὸν, συνεκτικὸν, ἀντιστατικὸν, ἐπιλογικὸν, προοιμιακὸν, ἀπροσδιώριστον, atque id genus alijs, quae quomodo explicitur, nisi aut impropriè, aut barbarè, aut longis uerborum ambagibus, equidem non reperio: ut nihil dicam ea praecepta artium quae secutus est Vlpianus, ita abhorrere ab ea et Graecorum et Latinorum doctrina, quos hodie in scholis plaerique sequuntur, ut saepe difficile sit diuinare quid sibi uelit. Haec et huius generis alia incommoda cum attentius perpenderem, parum abfuit quin totum Vlpianum desererem, ipsius Demosthenis conuersione contentus. Sed quum aliorum complurium editos in Demosthenem commentarios, qui saepe in hoc opere citantur: cuiusmodi sunt Apsinis, Genethlij, Aesculapij, Alexandri, Diocori, Zenonis, Aspasij, et aliorum, è quibus multa in Vlpianum translata esse suspicor: et ipse Vlpianus quarta Philippica, τάδ', inquit, ἐν τούτοις ἀσαφῇ παραστήσουσιν οἱ ἔξηγηται: et in oratione de foedere Andreao, οὐκ ἔστιν ἄδηλον, inquit, τοῖς φιλομαθέσιν, ἐξ ὧν ἀνεγνώκασιν ὑπομνημάτων: eos igitur omnes commentarios cum tempus aboleuerit, et huic uni tamdiu pepercerit (etsi enim quis fuerit hic Vlpianus, quibus ue temporibus uixerit, non constat, tamen eum ante aliquot secula uixisse probabile est) cogitabam, in eo uel genium, uel utilitatis aliquid inesse oportere: atque ipse, ut dixi, memineram me ab eo admonitum, non pauca Demosthenis loca et intellexisse rectius, et diligentius peruestigasse. Quare non committendum arbitrabar, ut Graecarum literarum rudes ea utilitate penitus fraudarentur. In animo igitur erat, praeteritis alijs quae plus uerborum et obscuritatis quàm eruditionis haberent, utilissima quaeque ex eo decerpta inserere meis Annotationibus, quas in totum Demosthenem iampridem institui, et quarta ex parte propemodum absolui: absoluturus etiam caetera, nisi fortunae iniqitas certam ac tranquillam sedem, et necessarium ad tantum opus, propter quod plurimi tum Graeci, tum Latini scriptores euoluendi erunt, ocium negaret. Sed ab hoc instituto duae me rationes depulerunt: una, quòd iniuria fieri uidebatur Vlpiano, si eius opus iam ante mutilum, magis etiam truncaretur. Quod enim ego in meis operibus et conuersioooibus iniquissimo animo ferrem, et nemo ita lenis aut socors est, quin sua scripta temerarijs aliorum manibus attractari et compilari aegrè patiatur: ab eo religiosè mihi abstinentum in aliorum etiam lucubrationibus arbitror. Altera, quòd quae ego superuacanea censuisse, alias fortasse cum primis opportuna sibi et commoda iudicasset. Quot enim capita, tot sententiae, et suam quisque opinionem putat esse optimam: et quam paulo antè probauit, post ipse repudiat: ut mihi cum Luciano exclamare subinde libeat,

Οὐδὲν ἐν ἀνθρωποίσι διακριδόν ἔστι νόημα·

’Αλλ’ ὁ σὺ θαυμάζεις, τοῦδ’ ἐτέροισι γέλως.

Etsi enim illam Academicorum ἀκαταληψίαν non probo, infinitae tamen doctorum et sapientum, ut perhiberi se uolunt, cùm ab alijs, tum à semet ipsis diffensiones, etiam cum nihil datur ambitioni aut aemulationi, cum simplicis ueritatis rationem habere se dicunt, me uehementer mouent, ut agendum et pronunciandum esse cautius existimem. Proinde ne studiosi latini sermonis in hoc opere deteriore conditione essent, quàm graecis literis eruditii, conuertendas etiam has Vlpiani enarrationes suscepi: non alia re magis fretus, quàm candore et humanitate aequi lectoris, (quis enim ijs difficultatibus, quas supra exposui, circumuento, ueniam non daret, nisi à communi etiam sensu alienus?) et assiduitate diligentiae, ac in doctrinae studijs, quibus me iniquum Saturni fidus exiguo cum fructu et uoluptate alligauit, tolerantia molestiarum et laborum. Codicem igitur graecum, ubi id mihi citra temeritatem, atque adeò uere posse facere uidebar, partim uerbis Demosthenis, ad quae tota explicatio referenda est, diligenter inspectis, partim fagacibus coniecturis adhibitis, locis plus bis mille

correxì, neque ferè pauciora incorrecta praeterij, et suspecta atque obscura mihi omnia stellulis signaui. Et sic primae difficultati mederi sum conatus. De ipso autem artificij oratorij et Vlupianicae doctrinae genere, pro sua quisque persuasione uel probet, uel improbet, quod uidebitur: modò illud meminerit, eum usitatam suis temporibus rationem, quae multis ingeniosis et eruditis hominibus placeret, secutum, obstitisse atque inuidisse nemini qui doctius aut explicatius aliquid afferre uellet in medium. Sed hoc ad uerborum interpretem eatenus duntaxat attinet, ut ne ocio (quo certè minimè abundo) abusus esse uideatur: caetera ipsi auctori praestanda sunt, siue is bene siue male scripserit ac docuerit. Illud autem facere non dubitaui, ut alicubi perpetuam Vlpiani orationem breuitatis, seruandæ et molestiae uitandæ causa, sine ullo auctoris detrimento, interfecarem, et uerba Demosthenis parentheseos signo clauderem. Veluti cum Vlpianus habet, ἐν δὲ τῷ, οὐχ ἐνὶ δέδωκε τρόπῳ, σοφίζεται ὁ ῥήτωρ: ego sic feci, Non uno modo dedit.) Hic captiosè agit orator. Alioqui si ἐν δὲ τῷ, uoluissim exprimere, dicendum fuisset: In his autem uerbis, Non uno modo dedit: captiosè agit orator, quod neque dilucidius est, et prolixius, et tale, ut si paucis in uersibus saepius repetatur, fastidio lectorem enecare possit. Nemo igitur opinor hoc factum reprehendet, præsertim cum ita tractatus sit Vlpianus, ut ab enarrationibus ad annotationes, tanquam ab equis ad asinos, deuolutus uideri possit. In artis autem uocabullis, quoniam latinis partim prorsus carebam, partim non satis habebeam propria, graeca ipsa reliqui: et tamen latinam interpretationem, non quam uolui, sed quam potui, quamqüe festinatio et mea et typographi passa est, adieci. Oporino enim, acerrimi iudicij uiro, certis de causis, quas nec ipse improbaui, non uisum est Vlpianum seorsim esse edendum: sed quoniam tam maturè ad calcem peruenissem, interpretem cum auctore suo coniungendum. Et quoniam breui mihi cum discipulis in Galliam erit abeundum (ea enim est Dominorum in me benignitas, ut illorum uoluntati, etiam cum magnis incommodis meis, refragari uerecundè non possim) atque in longinquò itinere et exteris nationibus homo ualetudinarius leui aliquo casu ita prosterni potest, ut nunquam resurgat: malui Vlpianum qualemcumque edere, quàm tot labores omnino perire, quorum fortasse lectoribus etiam aliquis usus esse posset. Nam si spaciū ac tempus detur, multa quae mihi quoque obscura nunc sunt, declarare posse uideor. Quod quia non negligentia mea, sed fortunae, me pilae instar huc atque illuc iactatis, culpa praetermissum est, ueniam meretur. Et alioqui totum hoc opus omnino tale est, ut cum Ouidio dicendum sit,

En ueniam pro laude peto: laudatus abundè,

Non fastiditus si tibi lector ero.

De te autem, IOAN[NES] IACOBE FVGGERE, uir praestantissime, humanitate tua fretus, mihi polliceor, te eadē benignitate hunc Vlpianum, uelut additamentum Demosthenis, et uitam eiusdem à Libanio, Suida, Plutarcho, Luciano descriptam, accepturum: qua Oratorum totius Graeciae principem, Latinum à me factum, in fidem et clientelam tuam accepisti. Quod si feceris, et me Deus aliquando è Gallijs incolumem reduxerit, et in certa ac tranquilla aliqua sede collocarit, operam dabo, ut Hermogenem, accuratum elocutionis Demosthenicae interpretem, ita conuertam latinum sermonem, ut possit intelligi: utqüe meis Annotationib[us] et Gnomologijs ita illustratus prodeat Demosthenes, ut omnium cognitioni pateat is aucto, a cuius utilissima lectione, ac iucundissima, nunc obscuritatis opinione plurimi deterrentur.